

զին անուազն հարիւրին յիսուն՝ ծխի ոչ աւելին. յետոյ կու գան չեքամարտնութիւնը, երկաթագործութիւնը, զինագործութիւնը, կոշկակարութիւնը, բրտառութիւնը, դերձակութիւնը, ներկարտութիւնը, աստղագործութիւնը, գործարտութիւնը, նկարազանառութիւնը, պարզ վաճառականութիւնը (հագուստ կապուստի նախնական նիւթեր վաճառողներ), սեղանաւորութիւնը, եււոյ բոլոր այս արհեստները մշտեալ ձեռքն են: միայն մագործութիւն եւ վրագվաճառութիւն ընդներու մեծամասնութիւնը թուրքեր են: Արեւելքի քաղաքներու յիմար սովորութեան մը համեմատ, Արարկիքի շուկաներն ալ բաժնուած են քաղաքի միւս մասէն ելող գանձուին քաղաքին զարթնէ կենդանութիւնը: Երկու շուկայ ունի Արարկիք, մին՝ Մեծ Ըռ-կոյ (վնն շաքար) եւ միւսը՝ Փոքր Ըռ-կոյ (Պղտիկ շաքար). մէկը միւսէն մօտ 20 վարկիսն հետաւորութեամբ (գրեթէ մի քիւլուճար): Ըճուաններուն մէջ կը գանձուին բոլոր խանութները, կրպակները, խաները, բանջարները, մեծ շուկային մէջ կը գանձուին նաեւ քաղաքային տունը (Հեփթի), ցորենավաճառութեան հրապարակը (Պաղտայե Կարօ), փայտավաճառութեան հրապարակը (Օրոն Կարօ), վերապէս մէկ խօսքով՝ երկու շուկաները Արարկիքի կենդանութիւն տուող երկու թորերն են: Այնան ամիսներուն մէջ ասանկակ հազարներով ուխտար, այծ, գառն, ուլ քաղաք կը բերուին, եւ այդ ժամանակամիջոցներուն կը սկսի ստորաջոյ կարգի մտակամական շարժում մը, ձեռնային պաշար պատրաստելու համար: Անցողակի կերպով յիշեմք թէ Արարկիքից տարօրինակ եւ բոլորովին դատապարտելի սովորութեամբ մը կովի, էգան, խոզի միւս բնու չեն ուտեր. ուտողներուն վրայ ալ խորթ աւերով կը նային:

Արարկիքի վաճառականութեան գլխաւոր ազգիւներէն մին է նաեւ իւր պարտեզներուն արտադրած մրգեղէնը, պտուղներէն՝ առաջին տեղը կը բռնէ թուճիւր, որուն շար մը տեսակները կան, գլխաւորապէս՝ ալիսոյ թուճ (առանց կուտի) եւ իրտ թուճ (կուտար). կայ նաեւ դեւ թուճ եւ իրտի թուճ: Թաւթէն կը պատրաստեն ռոճէ զանազան տեսակները (յամպարիս, մասթիքա, եււ. ալ գոյի զանազան աստիճանի՝ զանազան գլաներով՝ ձերմակ, կարմիր, կանանչ, կապոյտ, վարդապոյն եււ.): պատիլի, բոն, բոնի, բոնի, կոլի, կոլի, կոլի, կոլի, թուճի Արարկիքից անուանին մէկ գլխաւոր տարրը կը

կազմէ: Թուճէն յետոյ կու գայ սաւորը, որուն անուանը 10—12 տեսակները կան. խուչոս սովոր, քան սովոր, բոնի սովոր, իրտի սովոր, իրտի սովոր, եււ. սաւորն կը շինեն սովորիչ, բոնի, իրտի, րոտի, բոնի, եււ. յետոյ կու գան մեղմիւր (ծիրան), ինչոյց (գննէ 10 տեսակ, զանազան գոյնի, ձեւի, համի եւ եղանակի), բոնի (խնձորի չափ զանազանութիւն ունի. Կարօնի՝ մեկհայտիկ եւ իւր տեսակին մէջ եւ իրաւամբ մեղր ըտուելու արժանի, դժբախտաբար շատ չի գիտանար: Յուններ կան որոնք շարիազանց ըմբոսն, մինչեւ կեն քիւլուրամ կշող տաններ կան. . . Կոշիպէս եւ խնձորներ. մարգու միջակ գլխու մեծութեամբ տաններ կան զ. օր. մեղր տաննը.) Խուչոս, ֆիշիւ (քաղը), խոնի, քոչիլի, սեփիւհիւ, Կոֆու (քեղծը), ֆրուլի ինքի (հաղաքը, groseille), քելի (էլակ) եււ. բոլոր այս պտուղներուն զանազան տեսակները կան Արարկիքի պարտեզներուն մէջ:

Սննդից այժմ քաղաքին: Արարկիք Ավենէն (Եւլ) շատ ժամով, Խարբերդէն կամ Քարբերդէն (Խարբիլ) երկու օրով, Մաւու, Թիւյէն երեք օրով, Քալուլի՝ երկու օրով, Տիարպէքիքի՝ շոք օրով հետէ եւ բնականաբար այս հետաւորութիւնները կառավարի պարզ գնացքի հաշուով են: Գաղաքը թէպէտ ինչպէս վերը յիշելու ատիժ ունեցաւ՝ երեսուէր — 35 հազար բնակչւ ունի, բայց 100.000 բնակչոց քաղաքի մը երեւոյթը ունի. եւ ասոր գլխաւոր եւ կարեւր է բնու միակ պատճառն այն է՝ որ բոլոր տուները շինուած են պարտեզներու մէջ. շատ քիչ տուներ կան Արարկիքի մէջ որոնք իրենց կողքին, առջեւ կամ ետեւը ընդնեանն մի պարտեզ, երբեմն շատ մեծ եւ ընդարձակ, քաղաքը կը գտնուի ձորի մը մէջ, ուստի զաւիտարներ (բոնի) եւ զաւիտարներ (բոնի) շատ ունի, թէպէտ ուղից եւ երկար ճանապարհներ պը շատ կան. ունի վեց գլխաւոր թաղեր՝ Սեւիւլի կամ Ըռ-կոյ՝ արեւելեան կողմը, Բեփլիլի թաղ՝ հիւսիսային-արեւելք. Առ-կոյ (Ա. Գեորգ) թաղը՝ հիւսիսային-արեւմուտք. Սոփի Նու (Ա. Նուլի) թաղ՝ հարաւային-արեւմուտք. Ըռ-կոյն (Մեծ Ըռ-կոյն) թաղը՝ կենդրոն եւ հարաւային-արեւմուտք. Ըռ-կոյ (մայր եկեղեցւոյն) կամ Պաղի Ըռ-կոյն թաղը որ քաղաքին կենդրոնը կը գտնուի: Այս թաղերն ունին իրենց զանազան ստորաբաժանները, որոնք իրենց յորջորդում ստացան

են տեղւոյն մեծատան ազգանուններն փոքրիկ եւ վայրենի դեռ մը քաղաքը երկու մասի կը բաժնէ, Տինգ-վեց քարաշէն եւ գեղեցիկ կամուրջներ եւ մի քանի փայտե կամուրջներ քաղաքին երկու մասերը հաղորդութեան մէջ կը դնեն: շատ անգամ այս գետակը կը յորդի (մասնաւոր աշնան եւ քարնան սամսներուն մէջ) եւ մինչեւ 3—4 մետր, բարձրութեամբ եւ քսան-երեսուն մետր լայնութեամբ շուր (պղտոր եւ կարմրագոյն) կը հոսի անկէ, աքրափիկ սարագութեամբ եւ ահաւելի որոտաճերով: Այս "սէ-ը մեծ ա փոքր քարեր, երբեմն մի քանի խորամուկ մետր մեծութեամբ ապտաժներ, գլմացը գանուղ կամուրջները (փայտե կամ յարմարացած), ջրաղացները (գետակն իւր ընթացքին մէջ՝ խաղաղութեան ժամանակ մի քանի աղօրիններ կը դարձնէ), պարտէշներու պատերն եւ ծառանց կը քշէ կը տանի. երբեմն՝ դժբախտաբար՝ մարդկային զհնէր ալ կը պատահին: Բարեբախտաբար ջրի այս շափազանց աճումը, որ Արարկիկոց համար ճամբարի պատահա մ'է, շատ յաճախ չի պատահիր:

Այս գետակն զամ որ Արարկիկ զլիաւորն է եւ որ կ'երթայ Անի 2-յշ՝ կամ Յնկէյն 2-յշ (քաղաքէն գրիթէ 35 վայրկեան հեռի գետ մ'է, որ Մուրօթի մէկ ճիւղը կը համարուի) կը թափի, կան նաեւ մեծ ա փոքր բայց՝ նուազ կրտուրք՝ ջրի հասնիչներ, զլիաւոր գետակին երկու եզրերուն վրայ երկու առուներ՝ պարտէշներն ու այգիները ջրելու եւ օրական պիտոյից համար, առուակներ, պաղպաղ աղբիւրներ, աղբերակներ, սկիւր, որոնք քաղաքին սակն

1 Անի 2-յն (— Անիի գետը) կամ Յնկէյն 2-յն երկու եզրերուն վրայ կը գտնուին Արարկիկ այգիներէն եւ պարտէշներէն շատերը. հան կը գտնուին նաեւ քաղաքին բոլոր "պարսկերէն (սաճար), որոց մէջ առատորէն կը բուսին իշխուշ (վարուշ), — սնուշ (գարուշ), դրօսուշ, յնարուշ եւն, եւ ա հասարակ ման առասիկ կանուշգինները. հան կը գտնուին ընդարեակի եւ իւրհրդուր սնուտներ, սնուտներու մէջ կամ բլրակներու կողքին եւ կամ պատաններու սակ տընթափայլ ջրերով՝ զգտնուին այգիներ, սկիւր, առուակներ . . .

Անի 2-յն Արարկիկոց համար թէ Station balnéaire (ծովափերէ կամ ծովու բաղնիքի) եւ թէ Station thermale (լիւրմակ կամ հոյանքի) անչ կը ծառայէ: Ամառ ժամանակ ծաղկոյգետն սակն գտափորդին պատկանող ստիզի ընտանիքներ, քանի մը օրուս պաշար իրենց հետ առած կ'երթան Անի 2-յն, թե՛ ընչու, լիւրջու, հետի բանըն եւ կամ զամ Երևան (ստիզի մարմինը որին օտարիկ սաքցան աւազան մէջ կը թաղեն, բոց զլինն, եւ սյգիւր կը նաեւ որչաք որ կրնան հարմարել. այս միջոցով կը դարձանն շատ մը կրկնի, սրտի, փոքր, որուշներու, սոքերու եւն հիւսկոյ թիւններ). սյնանց կը նաեւ մէկ երկու, մինչեւ 8—10 օր եւ կը սիրտդառան ուղ ստ ուղ եւ լա զրապնացան:

կողմերն կը հասն եւ քաղաքացիները կ'երջան կացնեն գոն ջրի կողմէն:

Քաղաքէն մէկ ժամ հեռու որութեամբ՝ դէպ ի արեւմուտք՝ Փիլլոս Առօտի՝ (Փիլլոպոս Առաջեալ) Ախտասեղոցն ճամբուն վրայ կը գտնուի յայտնին եւ նազելին Ռեկիտիսի իւր համալը ձկնեղով, որոնք իրենց ստակին մէջ մէկ հատիկ են:

*

Արարկիկի Հայերը ունին երեք թաղային եկեղեցիքն եւ մէկ մայր եկեղեցի՝ Աստուածածնի անունով, որ քաղաքին ճիշտ կենդանու, գետակն ձախ եզրերին վրայ կը գտնուի. կայ նաեւ Ս. Գեորգոյ (Սաֆ Կիֆրի) անունով փոքրիկ մատուռ մը՝ քաղաքին արեւմտեան ծայրը, բլրակի մը վրայ, Խուրթանուր թաղային եկեղեցի իւր կիցը սնի թաղային գրոցը մը. իսկ մայր եկեղեցոյն կողքին կը գտնուի "Ոստաճարաւը, որ ժամանակաւ, իւր ծաղկեալ դրութեամբ, տեսակ մը վարժապետանոց կարող էր համարուիլ մը միայն Արարկիկի ամբողջ գետունին համար, այլ նաեւ շրջակայքը գտնուող մեծ ա փոքր քաղաքներու համար ալ: Ոստաճարանէն մտա հարիւր մետր հեռու որութեամբ կը գտնուի Մայր-Առօտուի (Մար Արժատուն) ընդարձակ շէնքը, որտ մէջ երբեմն մինչեւ 500 աշակերտներ եղած են: Այս եկեղեցապահան վարժաններէն զամ կամ նաեւ օւրիշ թաղային պարոյներ, ինչպէս՝ Ս. Կշան թաղընը, Եկաւեց թաղընը, փոքր շուկայինը, Ցերպէտերեց (Ցուրպուրպուշ) թաղընը, եւն. կան նաեւ մասնաւոր վարժարաններ, զորս բացած են բիշ կամ վարպացած անհատներ:

Հայ կաթողիկոսաք՝ թուով մտա 100—120 հօգի, ունին քարաշէն փոքրիկ բայց սիրուն եկեղեցի մը, առաջնորդարանով, առաջնորդարանին գետնայարիւր յատկացուած է վարժարանի, գերատ. Յովհաննէսեան եպիսկոպոսի առաջնորդութեան վերջին կաթողիկոսայ վարժարանը:

1 Փիլլոս Առօտի Ախտասեղոյն, անցած ժամանակ անուր մէջ հարուստ եւ փառաւոր վաղ մ'է եղբ, որ կուսուցուած կը կարծուի, Ե յիշատակ Փիլիպոս առաջնորդին սխտեղեմով զլիտանան: Երբերը կը պատմու թէ (այդ ճիշդն ալ իրենց ժամանակի ճիշդն լրան են) վաղն արևմտեղով, հողերով եւ մարաններով շատ հարուստ է եղեր. այսօր լեշի հետ իսկ չէ մնացած: վաղը հասարակ է զնունին, միայն սոս անց գտնուած առաջնա քարեր եւ երկրաչափական նեխով խռուրներ, փոսեր մասնապէս կ'ընեն փառաւոր անցեալ մը՝ այդ անչամ աւերակներուն մէջն: Եթէ որ մը պեղու թեր սեղի ունենան, անչալ շատ հետաքրքրական քանքը դուրս պիտի գան հողի ծոցն:

ժարանը շատ ծաղկեցաւ եւ ունեցաւ մինչեւ 200 աշակերտ, որոց բնականաբար մեծամասնութիւնը ոչ-կաթողիկեայք էին:

Վերջապէս Հայ բողոքականները, թուով՝ գրեթէ կաթողիկեայք չափ, երկու աղանդի բաժնուած, ունին երկու ժողովատեղի ուստի եւ մի կրկնակ կրթարան:

Գալով թուրքերուն՝ ունին միայն մէկ Հոստ նախակրթարան, որ պաշտօնական տան (Հէ-է-էթ) կողքին կը գտնուի, մաս 100—150 աշակերտներով. կան նաեւ մէկ երկու նախակրթարանի նման բաներ ալ, որոնք գաղտնի անուն կրելու իրաւունքը եւ յաւակնութիւնը չեն կրնար ունենալ եւ ոչ մէկ սեսալեանով: Արարկիրի մահճատականներու մեծամասնութիւնը Հայերն են կր իստի (սոսայ) չափազանցութենէ վախճալու 100/75ը) եւ այնտեղ բնաւ զարթածալն չէ Հայ գաղտնեցիքու մէջ մահճատական երեսխաներ կամ պատաններու սեննել:

Սակէ գեւ. 15 օտրի սուալ, մահճատականներն օձնէին միայն մէկ մէկթ միտարեով, մեծ շուկային կենցարունը՝ ցարձակ-հոտ հրողարու կէտ կից. այդ թուականներին Քէշիկէր (քաշիշ-լոր) թաղին մէջ շինուեցան նաեւ ուրիշ երկու նոր մէկթներ նոյնպէս միտարեով, իրարմէ 2—300 մեզր հեռաւորութեամբ. սակայն այս երկու շինութիւններն իրենց վերջնապէս ի վեր պարսպ կե երեսի վրայ ձգուած են առ ի շփոյէ այցելուներու:

*

Արարկիրի մէջ բառի բուն նշանակութեամբ չէնք չկայ: Իրբեւ հետաքրքիր շինութիւններ կարելի է յիշել, բայց ի մի քանի անհատական պաշտաներէ, երկու կրկին գմբէթաւոր բաղնիքները, Կաթողիկեայք եկեղեցին, Հայոց Առաջնորդարանը, մահճատականաց վերոյշինալ երկու մէկթները (որոց չէնքերու կարգ մտնելու միակ պատճառն է երկիրը բարձրացող միտարէն), երկու խան, եւ մահճատական: Հայոց շորս եկեղեցիները բնաւ կարելի չէ չէնք անուանել, վասն զի անոնք չեն սարքերիս՝ արտաքին տեսքով՝ ուրիշ Հասարակ սուներէ, թիզէս մայր եկեղեցւոյն ներսի դին բաւական շքեղ է իւր սիւներով, հոն միայն գեղարուեստական շոշորով մը կը սեննուի: Միւս եկեղեցիները՝ աննշան բաներ են եւ աւելի կը նմանին ընդարձակ գաճիճներու քան թէ տաճարներու. Ծարտարապետական արհեստը բոլորովն բացակայ է անոնց մէջէն:

Այս աողերուս մէջ համառօտ կերպով՝ ընդհանուր տեսութիւն մը բրած եղանք Արարկիր քաղաքին վրայ,՝ որ շատ շատերուն անծանօթ է մինչեւ օրս:

Ք.

Նմոյշ Արարկիրի բարբառին: Եսեւ — Զարեհոթի Ասուր:

Հասրէտտին խօսան յիբ տան մէջը աղօթած վախեր՝ ըսաց Աստու.՝ « Եման Ասված պապա,՝ Իշ կըլի կու, յընծի հարիր լիբա ղըկա՞. շատ պէջք ունիմ փարայի: Ըմա՞ թա՞մա՞՝ հարիր լիբա յըլլու. ա՞, ա՞կար՞՝ մէկ հատ մը պակա՞ տօխաննը՞ ինը հատ յըլին նա՞ շօթ՞-թեր, հա՞մա՞՞ չեմ առնար: խօսան ետհայտի՞՞ գրացին մը կ'ունենայ կու վոր ան տարբարն՞՞ տէնէրը՞՞ նստեր ա՞ էղէր. խօսային ձանը բածին կիպի՞՞ կ'եթա յընկա՞ զնա՞ կու յու յեքքէն յիբքիբնը կըսա՞ կու.

« Եսմա՞մա՞՞ տօխանը ինը օսկի տեսնա նա՞ իրաւցիէ շառնա տի, խօսան. էս լիբաները խա՞՞ պա՞մայէն՞՞ վար ձգիմ տա՞ տեսնամ Իշ տ'էնա՞ տի իտա՞՞ խօսան: »

Երբքէն տօխանը ինը լիբա քեսայի՞՞ մը մէջը զնա՞ կու յու կու գայ կու պա՞մայէն՞՞ փրթն յար նեսա՞ կու. յիբք ալ հոնիկ պա՞մայի՞՞ կ'էնա՞ կու քի տեսնա տէ խօսան իշ տ'էնա՞ տի:

Խօսան հըրըն՞՞ օտարը վաղա՞ կու յու տեսնա կուքի՞ զունա պօթան՞՞ մը յընկեր ա՞ ֆան. թէզք մը կ'առնա կու, տէշմի՞՞ մը վըսն նստի կու, քեսան բանա կու վոր՞ Իշ տեսնա, օսկի: Երբքէն պա՞մայ՞՞ կու. մէկիկ մէկիկ հարմըլ. տեսնա կու քի տօխանը ինը հատ էն օսկիները. մէյ մ'ալ կու հարմէ, երկուք կու հարմէ՞ պո՞ղքէ՞՞ ետղմի՞՞ էղա բա՞նքը, յա՞մէն հեղ հըրապ՞՞ էնէրունորէն տօխանը ինը հատ գտնա կու. յեքքէն կ'ըսա՞ կու Աստու.՝ « Գու. նոր տօխանը ինը լիբաները ղըկեցիր յընծի հարպա՞մէ՞՞ մէկալ մէկ հատ-նալ ղըկես կու, Երբքէն ան օսկիները տանի կու յու գողտուկ տեղ մը պահա՞ կու:

1 Վերջին տարիներու մէջ պատահած դեպքերն ի մեր Արարկիրի մասին մեր պատմաները բաւական փոքրիւս են. այդու հարկերք մեր առաջ բերածին ետական մտաբեր նշն են:

2 Գտնանք. — 3 Հայրիկ. — 4 քայք. — 5 արաղըլ, քիլու. — 6 քիլու. — 7 Ինտու. — 8 Եւ թէ. — 9 հրեց. — 10 վարկեան. — 11 տանիք. — 12 պեւ. — 13 արքաք. — 14 պա. — 15 Ինկեղք. — 16 պք. — 17 քապի. — 18 արաղըլ. — 19 արաղըլ. — 20 պատու. — 21 Կը սի. — 22 գուցէ. — 23 սխալեցար. — 24 հայի. — 25 անտարակա.

Եւ հաւատն տեսնա կու քի խօսան լիւր-
ներս առաւ չու ձան ձան չի հաներ նը: Կ'եթա
խօսայէն փարաները յեա կուզմ' կու: խօսան
կըքար²⁶ կ'ենս' կու չու կըքս' կու: "Ի՛նչ օսկի
եւ հաւուրի փախցընեն նը:

— Իս էի ան օսկիները պաճայէն վար
նիտօղը աննախը ճըմար տա՛ պոնաս աի:
Թէր²⁷ ին ²⁸ օսկիները յեա տուր:

— Ասված իմ ոգածա սընծի ղովկց,
գնա՛ կորսըվկց!
— Կէներ, մըլիբ, աուր խօսա, եւ չինէ ²⁹
քէֆիտ ³⁰ Հա՛, անկար չիասս նա՛ խապար ³¹ էս
տա՛ ի՛շ անիմ' աի, անթամ ղատուն ³² գան-
գաս աի տամսի!

— Ի՛շ կըլն նը, ալ պաշայցիք ³³ գըլխ
ցաւցնես նը. գնա՛ քէֆտ ի՛շ կուզա՛ նա՛ տն էրա՛:
Եւ հաւուրն ումառ ³⁴ կըլլա կու. շաս
ղղփշ ³⁵ կըլի կու չու կ'եթա ղատուն գանգաս
կ'ենս' կու:

Ղատին մարզ ղըկա՛ կու խօսային վօր յիր
յա՛նջէվը գա. եւ հաւուրն ալ գուգայ կու խօ-
սան ասնելու ճըմար: Անվախար ³⁶ խօսան կըքս'
կու եւ հաւուրն:

— Իս ֆըխարա ³⁷ մարզ էմ', լաթէրս
հին էն, ղատուն յա՛նջէվը իսա լաթէրօքս շեմ'
կայնար էլալ, յառնամա ³⁸ ունիմ', հէչ կըլի:
Քու սամուր ³⁹ քիրքդ բեր տա՛ հաքնիմ' անպէս
էթամ':

Եւ հաւուրն տեսնա կու քի պախշա ⁴⁰
չէշիս ⁴¹ շըլի աի կ'եթա յիր քիրքը բերա՛ կու
չու կըքս' կու: "Ըճընաք ⁴² քիրքը, թէր էրա՛,
հադիր' էթանը:

Խօսան քիրքը հօքնելն յեք'քը կ'ըսո՛
կու եւ հաւուրն: "էս խօսանէմ', սամուր քիրք
ալ հաքնիր էմ', հէչ յըլիլիբ բա՛ն ա՛ քի միւ-
շուք ղատուն տունը եայնան ⁴³ էթամ'. ի՛շ
կ'ըլի էշտ բեր տա՛ հեղնամ' անպէս էթամ':

Եւ հաւուրն կ'եթա էշ-նալ բերա՛ կու չու:
"Իշտաք ⁴⁴ էշը, կ'ըքս' կու, հայտէ էթանը: Գ
Ա՛նձամը ⁴⁵ խօսան էշը հեղնա կու չու
երկուրը մէյտեղ ձանիպ կ'ըլիին կու. խօսան
յա՛նջէվն' թափուրօք ⁴⁶ շալուս' ⁴⁷ Եայնիլքը:

— ²⁶ սըքսուլ. — ²⁷ շուս. — ²⁸ սին. — ²⁹ ապա թէ ալ. —
³⁰ կայքի. — ³¹ գինես. — ³² գատուար. — ³³ սիսէլ. —
³⁴ յայր. — ³⁵ բարկանալ. — ³⁶ ալ փամալալ. — ³⁷ աղգասա.
— ³⁸ համբու մու պարտի. — ³⁹ Յամպը մու շալա. — ⁴⁰ ուրիշ.
— ⁴¹ կերպ. — ⁴² ահաւասա. — ⁴³ ինտուն. — ⁴⁴ ահաւաս
սիկ. — ⁴⁵ վըլուպի. — ⁴⁶ շքար թիւար. — ⁴⁷ պարնան
քալ. — ⁴⁸ ետեւէ. — ⁴⁹ գըրու ձան. — ⁵⁰ որպիսութի նը:

Եւ հաւուրն ալ յաքսան ⁴⁸ քէլյի ⁴⁹ պէս եպ'ս
հան' կ'եթան հասնին կու ղատուն յա՛նջէվը:

Ղատին խօսային քէֆը հալը ⁵⁰ հայցնե-
լէն յեք'քը կըքս' կու. "խօսա անֆանտի, դուն
իսա եւ հաւուրն փարան աուր էս ինքար ⁵¹ կ'ե-
նանը. իսա գըլի լալը ⁵² բան ա՛. հայտէ ⁵³
մասլահաթը ⁵⁴ նախ ⁵⁵ էրա՛ աննամ':

— "անֆանտի, կըքս' կու խօսան, իսա
եւ հաւուրն յիր խէլը կորնցուցր մ' էս յիրնն
պաթը ⁵⁶ մաթը չունիմ'. անկար անոր ըսաղներուն
հայտն նա՛, ճըմա կ'ըքս' կու քի իսա վըրիս
քիրքս ալ յիր-ն'ն ⁵⁷:

— Երպ ⁵⁸ յոմ-ն'ն, հալլալի տա՛
իմն-սա՛! ըսաց եւ հաւուրն:

— Տեսար, ղատի անֆանտի, ան տահ ⁵⁹
քիշ մ'ալ կ'ենայ նա՛, պալիբ կ'ըքս' կու քի իմ'
հեծած էշը-սալ յիր-ն'ն:

— Հալլալի տա՛ իմն-ն'ն, կին ⁶⁰ ըսաց
եւ հաւուրն, ղատի անֆանտի, էս յիրնն տըվի
վօր հեղնա տա՛ հոսիկ ⁶¹ ըսաց:

Անվախար խօսան ըսաց ղատուն. "Ղատի
անֆանտի, էս գըլի շըլի քի, իսա մարդը
խենթցեր ա՛, դուն ալ աննաս նը քի պակաս
ա՛, քանի եօր իմ' պիթին ⁶² բաներս յիր -ն'ն
կըքս' նը:

Ղատին խօսային թէր կ'իւլայ չու անոր
հաթ ⁶³ կուտա. եւ հաւուրն ալ աղէկ մը հեր-
տար ⁶⁴ կու չու գուր կ'ենս՛ կու:

Խօսան հա՛մ ⁶⁵ տօխասը ինը լիւրաները
պահա՛ կու, հա՛մ տա՛ քիրքի մը չու իշու մը
տեր կ'ըլի կու:

(Ը-ր-ն-ի-կ-ի) ԵՄԻՆՈՒՍ. ԴԱՆԻՑ-ԱԶԿ

ՄՅՈՒԹԵՐ ՄՅՈՒԹԵՐ

ՆՈՐ ՀՐԵՑՄԵՐՈՎՈՒԹԻՆԸ
35. ՓԱՍԿԱՅԵՆ Թ. Զ. — Նիւթ: Ռամսօրթալան,
Ռումսալան եւ Մանկավարժական: Հար. Ը
Տեար. Ա. 1900. Գ. Գոլուս:
36. RETOUR D'ORIENT. Paris 1900, 8e pp. 81.
37. ՋԻԹՈՒՆՑԻ, ՋԻՆՈՆԻ Ացնալէն եւ Ներկայէն:
Ա. Մասն: Վիննա, Միւ. տպ. 1900. Ե՛ ԼԷՔ 160.
քարտէ 2, պատկեր 2: Գինը Է՛ տպ. 1.50:
38. ՆՈՒՍԱՐ Մ. ՌԻՂԱՆԴԵՍԻ, Կորնն վարդապետ
եւ նորին Յարգմանութիւնը, Գեղը Մակաբայցնոց,
Եւթալ Ներքսմարտի, Ազաթնագոն եւ Փաւս-
— ⁵¹ աքմաի. — ⁵² մն. — ⁵³ պատմութիւնը. գէպքը. ո՛
⁵⁴ պատմէ. — ⁵⁵ պարտ. մարք. — ⁵⁶ հայտ. — ⁵⁷ գին. —
⁵⁸ նորէ. — ⁵⁹ սա անը. — ⁶⁰ բուր. — ⁶¹ իրուտը. —
⁶² բարկանալ. կըքսուլ. — ⁶³ թէ: